

X X X

Christopher Dohmen, Günter Stemberger, *Hermeneutyka Biblii żydowskiej i Starego Testamentu*, tłum. M. Szczepaniak, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2008, ss. 272. (Myśl Teologiczna).

W 1993 roku Papieska Komisja Biblijna opublikowała dokument *Interpretacja Biblii w Kościele* (dalej: *Interpretacja*) będący niejako podsumowaniem i uporządkowaniem osiągnięć biblistyki, zwłaszcza tej uprawianej po Vaticanum II. W ramach pracy dokonano przeglądu podstawowych metod oraz określono miejsce nauk pomocniczych, takich jak językoznawstwo czy psychoanaliza. Trzy lata później światło dzienne ujrzał wydany w Stuttgarcie podręcznik akademicki przeznaczony dla studentów teologii *Hermeneutik der Jüdischen Bibel und des Alten Testaments* autorstwa Ch. Dohmena i G. Stembergera. Książka ta szybko zyskała miano klasyka i znalazła się w podstawowej bibliografii Papieskiego Instytutu Biblijnego w dziale podręczników hermeneutyki Starego Testamentu.¹ Od tego czasu praca doczekała się stosunkowo niewielu tłumaczeń: włoskie wydanie ukazało się w 2000 roku, czeskie w 2007 a polskie - rok później, w ramach serii Myśl Teologiczna krakowskiego Wydawnictwa WAM.

Hermeneutyka Biblii żydowskiej i Starego Testamentu (*Hermeneutyka*) pomyślana jest jako podręcznik akademicki, będący wprowadzeniem w historię i metodologię interpretacji „Biblii Izraela” zarówno z perspektywy judaizmu, jak i chrześcijaństwa, co zaznaczone jest już w samym tytule: autorzy trafnie pokazują, jak różnie jest interpretowany ten sam tekst w zależności od swojego religijnego kontekstu. Książka treściowo dzieli się więc na dwie podstawowe części: historię hermeneutyki Biblii żydowskiej autorstwa Günтера Stembergera oraz hermeneutykę Starego Testamentu wraz z wykładem koncepcji podwójnej hermeneutyki pióra Chritopha Dohmena.² Układ treści jest przejrzysty, a każdy większy podrozdział poprzedzony jest bibliografią - niestety kończącą się na roku 19% oraz dotyczącą w druzgocącej większości literatury obcojęzycznej. Ponieważ jest to praca zaplanowana przede wszystkim jako podręcznik akademicki, brak w zakresie nowszej bibliografii, uwzględniającej również prace polskich autorów, jest szczególnie dotkliwy.

¹ Wyszukane w: <http://www.biblico.it/doc-vari/skabibl.html> (2008-05-09).

² Nawiasem mówiąc dwuczęściowe włoskie wydanie jest w ten sposób podzielone.

Dużą zaletą *Hermeneutyki* jako podręcznika propedeutycznego jest zebranie podstawowych informacji z zakresu hermeneutyki, tak chrześcijańskiej jak i judaistycznej. Praca bowiem przedstawia rozwój egzegezy - tycznej myśli żydowskiej od okresu drugiej świątyni do późnego średniowiecza oraz jej wpływ na lekturę chrystologiczną. Porusza też problem przekładu-interpretacji a także określa miejsce i rolę Biblii Izraela jako Starego Testamentu w Biblii chrześcijańskiej. Podkreśla się fakt że oba Testamenty pozostają ze sobą raczej w korelacji, niż opozycji a do ich właściwego odczytania niezbędna jest znajomość kontekstu kulturowo-historycznego, w jakich powstawały. Wskazanie na silne związki między judaizmem a chrześcijaństwem na przełomie er jest bardzo trafnym z perspektywy religioznawczej.

Pewien problem pojawia się w samym tytule *Hermeneutyki* oraz w postulowanej koncepcji podwójnej hermeneutyki - po lekturze części poświęconych historii egzegezy, tak żydowskiej jak i chrześcijańskiej, nasuwa się pytanie, czy nie należałoby mówić o dwóch grupach hermeneutyk, a raczej - jeśli trzymać się nomenklatury¹ zaproponowanej przez Papieską Komisję Biblijną w *Interpretacji* - podwójny m podejściu. Wszak w obydwu tradycjach religijnych wypracowano wiele różnorodnych metod nierzadko pozostających ze sobą w sprzeczności. Co więcej, koncepcja podwójnej hermeneutyki zakłada pewne podporządkowanie żydowskich metod egzegezy chrześcijańskim. Przekonujące natomiast wydaje się być nazwanie „Biblią Izraela” podstawowego korpusu pism będących punktem wyjścia dla interpretacji w obrębie dwóch tradycji religijnych - w ten sposób została zaznaczona specyficzna ambiwalentna relacja między „starym” a „nowym” Izraelem. W pracy pobrzmiewają echa ustaleń zawartych przez Papieską Komisję Biblijną w *Interpretacji* - „Ze strony żydowskiej [...] chodzi o religię, która określa naród i praktykę życia, poczynając od pisma objawionego i tradycji ustnej, podczas gdy po stronie chrześcijańskiej wspólnotę tworzy wiara w Pana Jezusa, który umarł, zmartwychwstał i żyje, Mesjasza i Syna Bożego. Te dwa punkty wyjścia tworzą dwa konteksty interpretacji Pism, które pomimo wielu zbieżności i podobieństw są zasadniczo odmienne”.² Hermeneutyka zawsze jest więc na usługach soteriologii. Tak więc „podwójna” hermeneutyka nie oznacza hermeneutyk równoprawnych, lecz grupę hermeneutyk chrześcijańskich

¹ *Interpretacja Biblii w Kościele dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem biblistów polskich* (Rozprawy i Studia Biblijne* 4), tłum. i red. R. Rubinkiewicz. Warszawa, 1999, s. 43.

i wybranych metod egzegetycznych judaizmu stosowanych w paradygmacie chrześcijańskim.

Trafna wydaje się uwaga rabina Sachy Pecarica na temat różnic w traktowaniu „Biblij Izraela”: „Przyczyną są odmienne oczekiwania obu stron wobec tekstu. [...] Chrześcijanie księgi Starego Testamentu mają religijnie zainspirować. Dla Żydów Tora ma znaczenie normatywne [...] Ale czy chodzi o to, aby we wszystkim się zgadzać? Dialog między Żydami i chrześcijanami nie może opierać się tylko na szukaniu podobieństw, raczej na szanowaniu siebie mimo istniejących różnic”.⁴

Podsumowując: dobrze się stało, że „klasyk gatunku” jest wreszcie dostępny dla polskojęzycznych studentów i, pomimo swojego wieku, wciąż stanowi i źródło cennych informacji dotyczących historii egzegezy, tak Biblii żydowskiej jak i Starego Testamentu. Istotnym niedopatrzeniem redakcyjnym jest niezaktualizowana bibliografia - brak bardzo poważny w przypadku podręcznika akademickiego. Należy też pamiętać, że jest to praca o charakterze konfesyjnym - stąd próżno w niej szukać bardziej neutralnej hermeneutyki religioznawczej. Niemniej jednak książka stanowi bardzo przydatne wprowadzenie do zagadnienia hermeneutyki biblijnej oraz praktyczną wykładnię oficjalnego stanowiska Kościoła rzymskokatolickiego w stosunku do żydowskich metod egzegetycznych.

Sama strona techniczna publikacji nie budzi żadnych zastrzeżeń. Nieco przeszkadza brak indeksu rzeczowy i osobowy - jednak dobrze zaplanowana struktura rozdziałów pozwala ominąć ten problem. Nieco razi notoryczne pisanie przymiotnika „hebrajska” dużą literą w odniesieniu do Biblii hebrajskiej, podobnie jak „Okres Drugiej Świątyni” - w tych jednak kwestiach wciąż brak ogólnie obowiązującego ujednolicenia.

Wojciech Kosior

⁴ A. Mateja, A. Sambor, *Żydowskie życie i żydowskie myślenie*, Tygodnik Powszechny Online wyszukane w: <http://www2.tygodnik.com.pl/tp/2816/wiara02.php> (2008-05-10)